7/6624

T.C.
BAŞBAKANLIK
DIŞ TİCARET MÜSTEŞARLIĞI
Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü

17.04.02 16234

SAYI: B.02.1.DTM.0.05.02.01.100/
KONU: Soru Önergesi

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI
GENEL SEKRETERLİĞİNE

İLGİ: T.C Başbakanlık Kanunlar ve Kararlar Genel Müdürlüğü'nün 03.04.2002 tarih ve B.02.0.KKG.0.12/106-697-42/1798 sayılı yazısı.

Ankara Milletvekili Sayın Zeki ÇELİK'in, Gümrük Birliği'nin yürürlüğe girmesinden sonraki süreçte Türkiye ve diğer aday ülkelerin AB ile olan dış ticaretleri hakkındaki ilgi'de kayıtlı Başbakanlık Kanunlar ve Kararlar Genel Müdürlüğü'nün yazısı ile tarafımıza iletilen soru önergesine ilişkin olarak hazırlanan not ilişikte sunulmaktadır.

Bilgilerine arz ederim.

Prof. Dr. Tunca TOSKAY
Devlet Bakanı

EK: Not (7 sayfa)

7/6624

T.C.
BAŞBAKANLIK
DIŞ TİCARET MÜSTEŞARLIĞI
Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü

Nisan 2002

ANKARA MİLLETVEKİLİ SAYIN M. ZEKİ ÇELİK'İN GÜMRÜK BİRLİĞİ SONRASINDAKİ SÜREÇTE TÜRKİYE VE DİĞER ADAY ÜLKELERİN AB İLE OLAN DIŞ TİCARETLERİNE İLİŞKİN SORULARA VERİLEN CEVAPLAR

SORU: 1 Türkiye, Gümrük Birliği Anlaşması'ndan Sonra Yıllar İtibariyle Avrupa Birliği (AB) Ülkeleri ile Ne Kadar İthalat ve İhracat Yapmıştır ?

1980'lerden bu güne ihracata dönük büyüme stratejisi çerçevesinde dış ticarette liberal politikaları benimseyen Türkiye, Gümrük Birliği ile Dünya ekonomisi ve ticaretinde önemli bir bloğa ticari entegrasyonunu gerçekleştirmiştir. Bu suretle kendi iç pazarını uluslararası normlara uydurmuştur. Bu çerçevede, Türkiye bir yandan AB pazarına diğer üçüncü ülkelere nazaran daha avantajlı giriş imkanı sağlarken diğer yandan da, iç pazarını AB ve diğer üçüncü ülkelerin rekabetine açmıştır. Ancak Gümrük Birliğinin altı yıllık uygulama dönemi içerisinde ortaya çıkan olumlu ve olumsuz yansımalar mevcuttur.

Halihazırda, Türkiye'nin en önemli ticaret ortağı konumunda olan AB'ne 2001 yılında yapılan ihracat, genel ihracat içinde %51,6'lık bir payı temsil ederken, AB'den yapılan ithalat genel ithalat içinde %44,7'lik bir payı temsil etmektedir. Türkiye'nin toplam dış ticareti içinde AB'nin payı ve Türkiye'nin AB'ne üye ülkelerle olan ticaretini gösteren tablolar ekte (Ek:1,2) sunulmaktadır.

2000 yılı itibari ile Türkiye-AB arasındaki ticaret hacmi yaklaşık %50 oranında artarak 1995 yılında 27.8 milyar dolar'dan 2000 yılında 40.6 milyar dolar seviyesine ulaştığı görülmektedir. Söz konusu dönemde AB'den yapılan ithalat %56'lık bir artışla 16.8 milyar dolar seviyesinden 2000 yılında 26.3 milyar dolar seviyesine yükselmiştir. AB'ye ihracatımız ise, Gümrük Birliği öncesi döneme göre yüzde 30'luk artışla 11 milyar dolar'dan 14.3 milyar dolara yükselmiştir. Ancak 2001 yılında uygulanan Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı çerçevesinde uygulanan serbest dalgalı kur politikası sonucunda AB'ye olan ihracatımız yaklaşık % 11 oranında artarak 16 milyar dolar seviyesine ulaşırken ithalatımız % 32'lik bir azalma ile 18 milyar dolar seviyesine gerilemiştir.

İthalatımızda büyük oranlı artışların yaşandığı 2000 yılı verileri incelendiğinde AB'nden ithalatımızın %86,3'lük bölümünü yatırım ve ara mallarının oluşturduğu tespit edilmektedir. 2001 yılında bu oran %89'a yükselmiştir. Tüketim mallarının ithalatımız içerisindeki ağırlığı Gümrük Birliği öncesi dönemde %6,9 dan 2000 yılında %13'e yükselmiş ancak 2001 yılında %10,1'e gerilemiştir.

Gümrük Birliği sonrasında koruma oranlarının düşmesi ve uygulanan makro ekonomik politikaların bu kaybı telafi edecek nitelikte önlemler içermemesi sebebiyle ithalatımız ve dış ticaret açığımızda hızlı bir yükselme gözlenmiştir.

Genel olarak, dış ticaret açığının büyük oranlarda artışı ile Gümrük Birliği'nin tamamlanması arasında paralellik kurulmaktadır. Ancak, sözkonusu dönemde Türkiye'nin OECD ortalamaları üzerinde %7'lik bir büyüme performansına sahip olduğu ve bu çerçevede AB'den ucuz yatırım ve ara malı ithalatının hızlandığı da gözden kaçırılmaması gereken bir husustur. Buna karşılık, milli gelirde önemli düşüşlerin gözlendiği 1999 ve 2001 yıllarında ithalatımızın seyri incelendiğinde gerek AB'den gerekse üçüncü ülkelerden yapılan ithalatın önemli ölçüde azaldığı gözlenmektedir.

Bu çerçevede, Gümrük Birliği sonrasında ithalat artışının ortaya çıkmasında iç ve dış makro ekonomik etkenlerin de rol oynadığı gözden kaçırılmamalıdır.

Buna mukabil, gerek AB pazarına gerekse diğer ülkelere olan ihracatımızda düzenli bir artış dikkati çekmiş, özellikle ihracatımızın AB pazarında beklenilen ölçüde artmasa da istikrarlı bir paya sahip olması sağlanmıştır. 1995-2000 yılları arasında AB'nin üçüncü ülkelerden ithalatı %19 oranında gerilemiş, ancak AB'nin ithalatı içinde Türkiye'nin payı %1,7 seviyesini muhafaza etmiştir.

Ayrıca, Gümrük Birliği'nin ortaya çıkardığı rekabet koşullarının ve pazara giriş avantajları neticesinde değişen üretim ölçekleri ve yapısına paralel olarak gerek AB gerekse diğer ülkelere yönelik ihracatımızın ürün kompozisyonunun değişmeye başladığı gözlenmektedir.

İhracatımızda tekstil ve demir çelik gibi geleneksel mal kompozisyonunun dışında beyaz eşya, otomotiv sanayi gibi katma değeri yüksek ve istihdam açısından ekonomimiz içerisinde önemli yer tutan sektörlerin ağırlığının arttığı ve bu sektörlerde gerek Avrupa gerekse dünya pazarlarındaki rekabet gücümüzün olumlu bir şekilde geliştiği müşahade edilmektedir.

Mevcut eğilim 2001 yılında da devam etmiş, 1995 yılında 8.3 milyar dolar olan tekstil ve konfeksiyon sektöründeki ihracatımız 2000 yılında ancak 9.9 milyar dolar seviyesine ulaşmış 2001 yılında da % 3'lük gibi sınırlı bir artış yaşanmıştır. Yine aynı şekilde demir çelik sektöründe de 1995 te 2.2 milyar dolar olan ihracatımız 2000 yılında 2.2 milyar dolar seviyesini muhafaza etmiş, 2001 yılında ise genel ihracatımızdaki artışa paralel olarak % 30'luk bir artış yaşanmıştır. Buna mukabil beyaz eşya ve otomotiv sanayii de kapsayan 84, 85 ve 87'inci fasıllarda 1995 yılında 2.3 milyar dolar olan ihracatımız 2000 yılında 4.9 milyar dolara ulaşmış 2001 yılında ise bu sektördeki artış oranı % 30 olmuştur.

SORU: 2 Aynı dönemde AB'ye aday ve aday adayı ülkelerle AB ülkeleri arasında ne kadar ithalat ve ihracat gerçekleştirilmiştir ?

Gümrük Birliği sonrası dönemde AB'ne aday ülkelerin AB ile olan dış ticaretlerine bakıldığında yıllar itibariyle aday ülkeler ile AB arasındaki dış ticaret hacminin sürekli olarak arttığı gözlenmektedir. 1996-2000 döneminde dış ticaret hacmi yaklaşık iki kat artarak 116.198 milyon euro'dan 267.914 milyon euro'ya yükselmiştir. 2001 yılının ilk yarısında da ticaretteki bu artış eğilimin devam ettiği görülmektedir.

1996 yılında Türkiye dışındaki diğer aday ülkeler AB'ne toplam 55.733 milyon euro'luk ihracat gerçekleştirirlerken 2000 yılında bu miktar 99.581 milyon euro'ya, 2001 yılının ilk altı ayında ise 56.497 milyon euro'ya ulaşmıştır. Aynı dönemde AB'den yapılan ithalat 67.637 milyon euro'dan 2000 yılında 121.035 milyon euro'ya, 2001 yılı ilk altı ayında ise ise 64.804 milyon euro'ya yükseldiği gözlenmektedir.

Aynı dönem içerisinde Türkiye ile AB arasındaki dış ticaretinde sürekli olarak arttığı ancak ithalattaki artış oranının ihracata oranla daha yüksek olduğu görülmektedir. Bununla birlikte 2000 yılı sonu ve 2001 yılı başında gerçekleşen iki büyük mali krizin sonucunda 1999'dan beri yürütülmekte olan İstikrar Programı terk edilerek dalgalı kur uygulamasına geçilmesi ve iç piyasadaki talep daralması sonucunda ithalatta daralma yaşanmış, bunun sonucu olarak 2001 yılının ilk altı ayında AB'nden 10.326 milyon euro'luk ithalat yapılmış, buna mukabil AB'ne 9,976 milyon euro'luk ihracat gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda 2001 yılında 57. Hükümet tarafından uygulamaya konulan "Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı"nın başarı ile sonuçlandırılması halinde ihracatımızın gelişimi üzerindeki en önemli engellerden biri olan enflasyon ve ekonomik istikrarsızlık ortadan kaldırılmış olacaktır.

1996-2000 döneminde aday ülkelerin AB ile olan ticaretleri ülke bazında irdelendiğinde AB ile en yüksek ticaret hacmine sahip ülkelerin Polonya, Çek Cumhuriyeti, Macaristan ve Türkiye olduğu görülmektedir. Diğer taraftan aday ülkelerin tamamına yakınının dış ticaret açığı verdiği ve sözkonusu dönemde AB'ne karşı en yüksek dış ticaret açığı veren ülkeler arasında Türkiye, Polonya, Çek Cumhuriyeti, Kıbrıs Rum Kesimi, Slovenya gibi ülkelerin bulunduğu gözlenmektedir.

AB'ne aday ülkelerin nüfus, ekonomik büyüklük, büyüme oranı, enflasyon, işsizlik oranı ve dış borç açısından birbirleriyle karşılaştırılmasını ve 1996-2001 döneminde AB ile gerçekleştirdikleri dış ticaret verilerini içeren tablolar ekte (Ek:3,4) sunulmaktadır.

7/6624

Ek: 1

TÜRKİYE'NİN DIŞ TİCARETİ VE AB'NİN PAYI

(Milyon $)

	Genel					Avrupa Birliği					AB'nin Payı (%)		
Yıl	İhracat	Değ (%)	İthalat	Değ (%)	İhr/İth	İhracat	Değ (%)	İthalat	Değ (%)	İhr/İth	İhracat	İthalat	Hacim
1993	15,348	---	29,429	---	52.2	7,288	---	12,950	---	56.3	47.5	44.0	45.2
1994	18,105	18.0	23,270	-20.9	77.8	8,634	18.5	10,279	-20.6	84.0	47.7	44.2	45.7
1995	21,636	19.5	35,707	53.4	60.6	11,078	28.3	16,860	64.0	65.7	51.2	47.2	48.7
1996	23,224	7.3	43,626	22.2	53.2	11,548	4.2	23,138	37.2	49.9	49.7	53.0	51.9
1997	26,261	13.1	48,559	11.3	54.1	12,248	6.1	24,870	7.5	49.2	46.6	51.2	49.6
1998	26,974	2.7	45,921	-5.4	58.7	13,498	10.2	24,075	-3.2	56.1	50.0	52.4	51.5
1999	26,587	-1.4	40,687	-11.4	65.3	14,348	6.3	21,416	-11.0	67.0	54,1	52.6	53.2
2000	27,775	4.5	54,503	34.0	51.0	14,510	1.13	26,610	24.3	54.5	52.2	48.8	50.0
2001	31,186	12.3	40,358	-26.0	77.3	16,078	10.81	18,059	-32.1	89.0	51.6	44.7	47.7
*2001	2,236	---	4,073	---	54.9	1,237	---	1,872	---	66.1	55.3	46.0	49.3
*2002	2,444	9.3	3,135	-23.0	78.0	1,237	0.00	1,273	-32.0	97.2	50.6	40.6	45.0

*** Ocak**

Kaynak: DTM, DİE

7/6624

Ek: 2

TÜRKİYE DIŞ TİCARETİNİN AB ÜLKELERİNE DAĞILIMI

(Milyon $)

	1999					2000					2001					Değişim (%) 00/01	
Ülke	İhr	İth	İhr/ İth	İhr (%)	İth (%)	İhr	İth	İhr/ İth	İhr (%)	İth (%)	İhr	İth	İhr/ İth	İhr (%)	İth (%)	İhr	İth
Almanya	5,475	5,880	93.1	38.2	27.5	5,150	7,150	72.0	35.5	26.9	5,362	5,334	100.5	33.3	29.5	4.1	-25.4
İtalya	1,683	3,192	52.7	11.7	14.9	1,748	4,305	40.6	12.0	16.2	2,333	3,480	67.0	14.5	19.3	33.5	-19.2
İngiltere	1,829	2,190	83.5	12.7	10.2	2,020	2,699	74.8	13.9	10.1	2,173	1,800	120.7	13.5	10.0	7.6	-33.3
Fransa	1,570	3,127	50.2	10.9	14.6	1,643	3,511	46.8	11.3	13.2	1,893	2,284	82.9	11.8	12.6	15.2	-34.9
Hollanda	932	1,315	70.9	6.5	6.1	869	1,561	55.7	6.0	5.9	890	1042	85.4	5.5	5.8	2.4	-33.2
Belçika/Luk	624	1,133	55.1	4.3	5.3	639	1,646	38.8	4.4	6.2	681	890	76.5	4.2	4.9	6.6	-45.9
İspanya	763	1,262	60.5	5.3	5.9	683	1,665	41.0	4.7	6.3	945	1062	89.0	5.9	5.9	38.4	-36.2
Avusturya	312	508	61.4	2.2	2.4	292	514	56.8	2.0	1.9	341	415	82.2	2.1	2.3	16.8	-19.3
Yunanistan	407	303	134.3	2.8	1.4	432	416	103.8	3.0	1.6	473	266	177.8	2.9	1.5	9.5	-36.1
Danimarka	199	206	96.6	1.4	1.0	217	196	110.7	1.5	0.7	271	196	138.3	1.7	1.1	24.9	0.0
İsveç	183	1,444	12.7	1.3	6.7	199	1,437	13.8	1.4	5.4	213	544	39.2	1.3	3.0	7.0	-62.1
Diğer (*)	371	856	43.3	2.6	4.0	618	1,510	40.9	4.3	5.7	503	748	67.2	3.1	4.1	-18.6	-50.5
AB Toplamı	14,348	21,416	67.0	100.0	100.0	14,510	26,610	54.5	100.0	100.0	16,078	18,059	89.0	100.0	100.0	10.8	-32.1

Kaynak: DTM, DİE

(*) Portekiz, İrlanda, Finlandiya

7/6624

Ek: 3

ADAY ÜLKELER TEMEL GÖSTERGELER

Ülke	Nüfus (2000) milyon	GSMH(2000) (milyar euro)	Kişi Başına MG (satın alma gücü)	Büyüme Oranı (2000) %	Enflasyon (2000)	İşsizlik oranı (2000)	Dış Borç/GSMH (1999)
Bulgaristan	8.2	44.3	5,400	5.8	10.3	16.2	79.7
Çek Cum.	10.3	135.1	13,500	2.9	3.9	8.8	22.8
Estonya	1.4	12.1	8,500	6.9	3.9	13.2	48.5
Kıbrıs Rum Kes.	0.8	12.4	18,500	4.8	4.9	4.9	160.9
Latviya	2.4	15.6	6,600	6.6	2.6	14.2	25.2
Litvanya	3.7	24.3	6,600	3.3	0.9	15.6	26.5
Macaristan	10.0	117.0	11,700	5.2	10.0	6.6	56.1
Malta	0.4	4.6	11,900	5.0	2.4	6.5	227.7
Polonya	38.6	337.9	8,700	4.0	10.1	16.3	31.10
Romanya	22.4	135.4	6,000	1.6	45.7	7.0	25.20
Slovakya	5.4	58.3	10,800	2.2	12.1	19.1	42.10
Slovenya	2.0	32.0	16,100	4.6	8.9	6.9	24.20
Türkiye	**65.3**	**433.3**	**6,400**	**7.2**	**54.9**	**6.6**	**46.30**
AB	378.3	8499.0	22,530	3.3	2.1	8.2	

Kaynak: EUROSTAT

7/6624

Ek: 4

AB'NE ADAY ÜLKELERİN AB İLE OLAN DIŞ TİCARETİ

Milyon Euro(€)

	1996		1997		1998		1999		2000		2001/6	
Ülkeler	**ihr**	**ith**	**ihr**	**ith**	**ihr**	**ith**	**ihr**	**ith**	**ihr**	**ith**	**ihr**	**ith**
Bulgaristan	1,712	1,695	2,091	1,847	2,238	2,436	2,249	2,703	3,065	3,227	1,753	1,899
Cek Cum.	9,766	14,008	11,755	15,909	14,670	17,214	16,842	18,433	21,508	23,909	12,316	13,612
Estonya	1,087	1,693	1,504	2,388	1,670	2,697	1,891	2,413	3,160	3,202	1,653	1,495
Kıbrıs Rum Kes.	564	1,933	373	1,959	434	2,130	601	2,368	999	3,109	511	1,358
Letonya	1,141	1,115	1,281	1,535	1,342	1,819	1,408	1,664	1,882	2,020	1,022	1,126
Litvanya	1,119	1,460	1,314	2,155	1,417	2,395	1,620	2,098	2,164	2,573	1,315	1,502
Macaristan	8,847	10,028	11,684	13,596	14,655	16,863	17,623	18,442	21,772	23,052	12,168	11,996
Malta	796	1,870	701	1,999	765	1,978	851	2,076	1,007	2,779	512	1,251
Polonya	12,249	19,971	14,228	25,081	16,176	28,207	17,581	28,973	23,193	33,742	13,206	17,462
Romanya	3,590	4,473	4,428	5,015	5,138	6,300	5,774	6,330	7,632	8,722	4,646	4,971
Slovakya	3,419	4,003	3,982	4,818	5,373	5,809	5,961	5,517	6,921	6,578	4,036	3,840
Slovenya	4,271	5,388	4,668	6,338	5,227	6,773	5,297	6,918	6,279	8,123	3,359	4,292
Diğer Aday Ülk. Top.	48,561	67,637	58,010	82,639	69,107	94,623	77,698	97,936	99,581	121,035	56,497	64,804
Türkiye	**10,184**	**18,320**	**11,872**	**22,377**	**13,624**	**22,187**	**15,062**	**20,579**	**17,515**	**29,783**	**9,976**	**10,326**

Kaynak: EUROSTAT